Shams Inati

IBN SĪNĀ*

ŽIVOT I DJELA

Ibn Sina ili Avicenna (370/980-429/1037),[1] također poznat kao al-Shaykh al-Ra'is, spada u red rijetkih srednjovjekovnih muslimanskih mislilaca koji je napisao autobiografiju, a koju je upotpunio njegov učenik Abu 'Ubayd al-Juzjani.[2] Ova autobiografija/biografija bila je kasnije prenošena od strane mnogih biografa, uključujući al-Bayhaqija (u. 565/1170), al-Qiftija (u. 646/1248), Ibn Abi Usaybi'ah (u. 669/1270) i Ibn Khallikana (u. 680/1282).[3]

---

*Tekst je preuzet iz History of Islamic Philosophy I, Arayeh Cultural Ins., Teheran 1999., str. 231-234. (priredili Seyyed Hossein Nasr i Oliver Leamen).

[1] Njegovo puno ime je Abu 'Ali al-Husayn ibn 'Abd Allah ibn 'Ali ibn Sina. Abu 'Ali je njegov nadimak. Možda njegove titule «Učitelj i Vođa» ukazuju na njegov prominentni položaj u sferi učenosti i njegovu visoku političku poziciju vezira (A.F. al-Ahwani, *Ibn Sina*, Cairo, 1958., 18.). Ovo korespondira sa njegovim drugim zvanjima *al-Hakim* i *al-Wazir*. Također je bio poznat kao *Hujjat al-Haqq* (Dokaz Istine).

[2] Bio je jedan od njegovih najbliskijih učenika koji ga je pratio većim dijelom njegova života. Gledom na prijevod njegove bibliografije vidi W. E. Gohlman, *The Life of Ibn Sina,* Albany, 1974.

[3] Vidi Z. D. al-Bayhaqi, *Tarikh hukama' al-islam*, izd. M. K. 'Ali, Damask, 1976., 52-72; A. H. al-Qifti, *Tarikh al-hukama'*, izd. J. Lippert, Leipizig, 1903., 413-26; I.A. Usaybiah, *'Uyun al-anba' fi tabaqat al-attiba'* III, izd. Samih al- Zayn, Bejrut, 1987., 2-28; I-Khalikkan, *Wafayat II*, izd. Ihsan 'Abbas, Bejrut, 1978., 157-62.

Ibn Sina je rođen u Afshanahu (malome mjestu nadomak Buhare, sjedišta dinastije Samanida), gdje je njegov otac 'Abd Allah, porijeklom iz Balha, sreo i oženio Sitarah. Imali su tri sina, 'Alija, al-Husayna (Ibn Sina) i Mahmuda. Kada je imao oko pet godina njegova porodica se preselila u Buharu jer je njegov otac bio određen za guvernera Kharmayathnaha, sela koje se nalazilo u samome predgrađu Buhare.

Ibn Sinaov život, obrazovanje i karijera su manje-više poznati, i zbog toga ovdje nećemo ulaziti u njihove detalje. Bit će dovoljno samo upozoriti na osnovne karakteristike njegova života koje i sami al-Juzjani u autobiografiji/biografiji poentira. To su: (1) studij Qur'ana i islamske literature je završio kada je imao deset, a ostale znanstvene discipline, uključujući tu i islamsko pravo, astronomiju, medicinu, logiku i filozofiju, kada je imao osamnaest godina, i (2) njegova nevjerovatna produktivnost, usprkos nestabilnim političkim prilikama u kojima je živio, primoravala ga je da katkada mijenja mjesto svojega boravka, da živi u ilegali i da, štaviše, bude zatvaran. Njegov ogromni doprinos u raznolikim granama učenosti rezultiran je nevjerovatnom memorijom koja mu je omogućavala da napamet nauči, primjerice, *Qur'an* i Aristotelovu *Metafiziku*; ingenioznom intelektualnošću koja mu je pomogla da razmatra i rješava teške probleme čak i u snu;[4] unutarnjom određenošću koja je generirala fascinantnu fizičku i intelektualnu energiju. Broj djela koja je napisao (između 100 i 250),[5] kvalitet njegova djela i njegova doprinosa praktičnoj medicini otkrivaju začuđujući stupanj stručne kompetentnosti.

Još u ranoj dobi Ibn Sina je bio uveden u raznolika religijska, filozofijska i znanstvena učenja. Primjerice, njegov otac ga je bio uveo u *Ismailizam* kome je i sam bio pripadao. Bio je otvoren za sunijsku doktrinu, baš kao i njegov učitelj u *fiqhu* Isma'il al-Zahid koji je bio sunija, kao i za šiizam dvanaest imama. Drugi njegov učitelj po imenu al-Natili omogućio mu je širi uvid u logiku, astronomiju i geometriju. U mišljenju je veoma brzo postao nezavisan. Prvo, nije više imao potrebu za učiteljima, nastavljajući da se samostalno obrazuje; drugo, nije bezuvjetno prihvatao niti i

[4] Vidi Ibn Abi Usaybi'ah, '*Uyun al.anba*', 5.

[5] Gledom na popis Ibn Sinaovih djela vidi G. C. Qanawati, *Mu'allafat Ibn Sina*, Kairo,

jednu doktrinu od doktrina kojima je bio izložen. Zahvatao je sa raznolikih izvora, kritički selektirajući ono što je prema njemu bilo zanimljivo i važno. Stoga u njegovom sistemu mišljenja lahko prepoznajemo tragove platonizma, aristotelijanizma, neoplatonizma, galenizma, farabizma kao i drugih grčkih filozofskih i islamskih ideja. Njegov sistem mišljenja je jedinstven te zbog toga ne možemo reći da slijedi bilo koju gore pomenutu školu. Čak i *al-Shifa'*, u kojemu je primjetna jaka aristotelijanska tendencija, nije čisto aristotelijansko djelo, kako se to nerijetko misli. Teorija stvaranja, primjerice, koja je temeljno neoplatonička i teorija poslanstva, koja je bitno islamska, su samo dva lijepa primjera njegovih brojnih nearistotelijanskih izvora učenosti. Al-Juzjani potvrđuje jedinstvenost ovoga djela i tvrdi da u njemu nema ništa što nije rezultat njegova osobnoga mišljenja.[6] I sam Ibn Sina poentira tu činjenicu, naglašavajući njegovu originalnost, posebno u dijelu koji se bavi logikom i fizikom.[7]

Najvažnija Ibn Sinaova djela su *al-Qanun fi'l-tibb* (*Medicinski Kanon*), *al-Shifa'* (*Ozdravljenje*), *al-Najah* (*Spasenje*), *'Uyun al-hikmah* (*Izvori mudrosti*), *Danishnama-yi 'ala'i* (*Knjiga Znanosti posvećena 'Ala al-Dawlah*) i *al-Isharat wa'l-tanbihat* (*Knjiga ukazanjima i misaonim poticajima).* Čuveni *Qanun* se sastoji iz pet dijelova. Preveden je na latinski jezik više puta. Skoro pet stoljeća (sve do jedanaestoga/sedamnaestoga stoljeća) je smatran najvažnijim medicinskim izvorom kako na Istoku, jednako tako i na Zapadu, a i dan danas predstavlja primarni izvor islamske medicine. Primjer za to nalazimo na Indopakistanskom podkontinentu. Obimni sadržaj *al-Shifaa*, koji inače predstavlja Ibn Sinaovo najdetaljnije filozofsko djelo, grupiran je oko četiri glavna predmeta: *Logika, Fizika, Matematika i Metafizika.* Logika je podijeljena na devet dijelova, Fizika na osam a Matematika na četiri. Fizika (izuzimajući dva dijela koja se odnose na životinjski i biljni svijet, koji su upotpunjeni nakon Matematike) štampana je prva, slijedili su Metafizika, zatim Logika i napokon Matematika. Djelo *al-Najah*, koje predstavlja neku vrstu sumaruma *al-Shifa'*, također se sastoji iz četiri dijela. Logiku, Fiziku i Metafiziku u

[6] Ibn Sina, *al-Shifa', al-Mantiq, al- Madkhal*, izd. G. C. Anawati, M. al-Khudayri i A. F. al-Ahwani, Kairo, 1952, 2-4.
[7] *Ibid.*, 10

ovome djelu priredio je sam Ibn Sina, a Matematiku al-Juzjani. *'Uyun al-hikmah*, poznato, također, kao *Mujaz* (*Sažeti prikaz*), čini se da je napisano s namjerom da bude instrukcija u logici, fizici i metafizici. Takav utisak se stječe iz jednostavnosti, jasnoće i sažetosti kojima je rad kao takav predstavljen. *Danishnama-yi 'ala'i* također je sastavljen iz četiri dijela, a posebno je znakovit po tome što predstavlja prvo napisano djelo iz peripatetičke filozofije na perzijskom jeziku. *Al-Isharat wa'l-tanbihat*, koje predstavlja najzrelije i najobuhvatnije Ibn Sinaovo filozofsko djelo, također se sastoji iz Logike, Fizike i Metafizike. Ono završava sa raspravom o misticizmu, raspravom koja može biti podvedena pod etiku razmatranu prije u njenom sufijskom nego li u metafizičkom značenju. U dodatku Ibn Sina donosi jedan broj eseja i poema. Među najvažnije njegove eseje spadaju *Hayy ibn Yaqzan* (*Živi Sin Budnoga*), *Risalat al-tayr* (*Poslanica o ptici*), *Risalah fi sirr al-qadar* (*Poslanica o tajnama Sudbine), Risalah fi'l-'ishq (Esej o ljubavi) i Tahsil al-sa'adah (Postignuće sreće). Njegove* najvažnije poeme su *al-Urjuzah fi'l-tibb* (*Poema u jampskome stihu o medicini*),[8] *al-Qasidat al-muydawijah (Qasida u stihovima*),[9] i *al-Qasidat al-'ayniyyah fi l-nafs* (*Qasidana 'ayn o duši*).[10] Napisao je, također, nekoliko perzijskih poema.

PODJELA ZNANOSTI

Cilj filozofije, prema Ibn Sinau, jeste odrediti realitete stvari, onoliko koliko je to za ljudsko biće moguće.[11] Postoji teorijska i praktična filozofija. Prva teži spoznaji istine, a potonja spoznaji dobra.[12] Svrha teorijske filozofije jeste usavršavanje duše kroz samu spoznaju, dok je svrha praktične filozofije usavršavanje duše kroz saznavanje onoga što se mora činiti kako bi duša djelovala u skladu sa ovim znanjem.[13] Teorijska filozofija

[8] Riječ je o njegovoj najdužoj poemi koja je sačinjena od blizu hiljadu stihova.
[9] U ovoj Qasidi, koja je bila napisana za Suhaylija, Ibn Sina sumira učenje iz logike i to u poetskoj formi kako bi ga njegov brat 'Ali mogao lakše zapamtiti.
[10] *Poema o duši* je njegova najpoznatija poema.
[11] *Al-Madkhal*, 12. Filozofiju i mudrost (*hikmah*) Ibn Sina je koristio naizmjenično.
[12] *Al-Madkhal*, 14.
[13] Ibid., 12.

je saznanje stvari koje postoje nezavisno od našega izbora i djelovanja, dok je praktična filozofija saznavanje stvari čije postojanje je rezultirano našim izborom i djelovanjem.

Postoje dva temeljna tipa individualnoga subjekta teorijskoga znanja: oni za koje kretanje može biti vezano, kao što su čovještvo (ljudska narav), četverouglost i jedinstvo; i oni kojima kretanje ne može biti pridodano kao što su Bog i intelekt. Prvospomenuti su podijeljeni na one koji ne postoje ukoliko im kretanje kao takvo nije pridodano, kao što su čovještvo i četverouglost i one koji mogu postojati bez bilo kakvoga kretanja koje se može za njih vezati, kao što su jedinstvo i mnoštvo. Prvi od posljednja dva tipa je ili takav da ne može biti lišen kretanja svejedno da li u stvarnosti ili mišljenju (tj. čovještvo), ili takav da može biti lišen kretanja u mišljenju, ali ne i u stvarnosti (tj. četverouglost).[14]

Postoje, otuda, tri grane teorijske filozofije: ona koja se bavi stvarima bez obzira na to da li je kretanje za njih bilo vezano u stvarnosti i u mišljenju; ona koja se bavi stvarima bez obzira na to da li im je kretanje pridodano u stvarnosti ali ne i u mišljenju; i, napokon, ona koja se bavi stvarima bez obzira na to što kretanje za njih nije vezano niti u stvarnosti niti u mišljenju, usprkos tome da li im kretanje može biti atribuirano, kao u slučaju jedinstva, ili ne, kao u slučaju Boga. Prva je fizika, druga je čista matematika, a treća je metafizika.[15]

Praktična filozofija, s druge strane, se odnosi na učenje jedne od sljedećih datosti: (1) principe na kojima je utemeljena društvena odnosno javna komunikacija među ljudima, (2) principe na kojima je utemeljena personalna komunikacija ili učešće među ljudima, i (3) principe na kojima su utemeljeni individualni poslovi. Prvo je rukovođenje gradom na šta je usredsređena politička znanost; drugo na kućno ili porodično

---

[14] Ibid., 12-13.

[15] Ibid., 14. O podjeli znanosti vidi također *al-Shifa'*, *al-Ilahiyyat*, 1, izd. M. Y. Musa, S. Dunya i S. Zayd, Kairo, 1960., 3-4; *Mantiq al-mashriqiyyin*, Kairo, 1910, 6-7 i *'Uyun al-hikmah*, izd. A. R. Badawi, Kairo, 1954., 17.

rukovođenje;[16] a treće je individualno rukovođenje, na šta je upućena etika.[17]

Principi praktične filozofije su izvedeni iz božanskoga zakona (*Shari'ah*) tako da su njene potpune definicije postale jasne posredstvom rečenoga božanskoga Zakona.[18] Korist nauke o upravljanju gradom jest u tome što nam omogućava da upoznamo način na koji ljudi u međusobnoj društvenoj ili javnoj komunikaciji postižu blagostanje ljudskoga tijela i zaštitu čovječnosti. Korist nauke o kućnome ili porodičnome rukovođenju ogleda se u tome što nam omogućava da saznamo tip komunikacije koga moraju prihvatiti svi članovi jedne te iste porodice kako bi osigurali svoje blagostanje. Takva komunikacija ili učešće ostvaruje se između muža i žene, roditelja i djece, gospodara i slugu. Nauka o individualnome upravljanju donosi dvostruku korist: ona nas upoznaje sa svojstvima i načinima njihova stjecanja radi pročišćenja duše, s jedne strane, kao i sa porocima i načinima njihova savladavanja radi usavršavanja duše, s druge strane.[19]

S engleskog preveo: Adnan Silajdžić

---

[16] Gledom na nauku o porodičnom rukovođenju nije dato niti i jedno specifično ime, ali se može pretpostaviti da upućuje na društvenu nauku, što korespondira grčkome razumijevanju "ekonomije".
[17] *Al-Madkhal*, 14.
[18] *'Uyun al-hikmah*, 16.
[19] Ibid. O podjeli znanosti takoder vidi *Tis' rasa'il*, izd. Hasan 'Asi, Bejrut, 1986, 83-5.